

Lieta C-388/21

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Iesniegšanas datums:

2021. gada 23. jūnijs

Iesniedzējtiesa:

Landgericht Erfurt (Vācija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2021. gada 17. jūnijs

Prasītājs:

A

Atbildētāja:

B

Landgericht Erfurt [Erfurtes apgabaltiesa]

[..]

Lēmums,

ar kuru Eiropas Savienības Tiesai iesniedz

lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu

Lietā

A _____
– prasītājs –

[..]

pret

B _____
– atbildētāja –

[..]

par zaudējumu atlīdzināšanu saistībā ar dīzeļdzinēju emisijas skandālu

Landgerichts Erfurt 8. civillietu palāta [..]

[..]

nolēma:

I. Apturēt tiesvedību.

II. Pamatojoties uz LESD 267. pantu, uzdot Eiropas Savienības Tiesai šādus jautājumus par Savienības tiesību normu interpretāciju:

1. Vai Direktīvas 2007/46/EK 18. panta 1. punkta, 26. panta 1. punkta un 46. panta – kopsakarā ar Regulas (EK) Nr. 715/2007 4., 5. un 13. pantu – nolūks un mērķis ir arī aizsargāt mehānisko transportlīdzekļu individuālo pircēju intereses un viņu īpašumu? Vai tostarp ir arī transportlīdzekļa individuāla pircēja intereses neiegādāties transportlīdzekli, kas neatbilst Savienības tiesību aktu prasībām, it īpaši tādu transportlīdzekli, kurš aprīkots ar neatļautu pārveidošanas ierīci Regulas (EK) Nr. 715/2007 5. panta 2. punkta izpratnē?

2. Vai Savienības tiesības, it īpaši efektivitātes princips un Eiropas pamattiesības, kā arī dabas inherentās tiesības, paredz to, ka transportlīdzekļa pircējs pret transportlīdzekļa ražotāju var celt civiltiesisku prasību atlīdzināt kaitējumu, kas viņam neuzmanības dēļ vai ar nodomu nodarīts ar jebkādu rīcību, par kuru vainojams transportlīdzekļa ražotājs, laižot tirgū transportlīdzekli, kas aprīkots ar neatļautu pārveidošanas ierīci Regulas (EK) Nr. 715/2007 5. panta 2. punkta izpratnē?

A. Fakti un pamatlieta

Pamatlieta ir viena no daudzajām ar “dīzeļdzinēju emisijas skandālu” saistītajām lietām, kurās visā Eiropā pret transportlīdzekļu vai dzinēju, kas aprīkoti ar neatļautu pārveidošanas ierīci, ražotājiem ir celtas prasības par kaitējuma atlīdzināšanu.

Prasītājs 2017. gada jūlijā no automobiļu tirgotāja iegādājās lietotu zīmola “Mercedes-Benz” modeļa GLK 200 CDI vieglo automašīnu. Transportlīdzeklis ir aprīkots ar atbildētājas ražotu dīzeļdzinēju OM 651 (emisijas standarts “Euro 5”).

Savā prasības pieteikumā prasītājs lūdz piespriest atbildētājai samaksāt viņam 8457,47 EUR un atbrīvot viņu no aizdevuma saistībām 15 528,32 EUR apmērā, par atbildētāja pretī saņemtu minēto transportlīdzekli.

Transportlīdzeklis ir aprīkots ar izplūdes gāzu recirkulācijas kontroli atkarībā no temperatūras, t.i., šī recirkulācija konkrētas ārvides temperatūras gadījumā tiek samazināta (tā sauktais termālais logs), kā rezultātā palielinās NO_x (slāpekļa oksīds) emisija.

B. Piemērojamās Vācijas tiesību normas

Vācijas tiesību normās, kuras ir nozīmīgas šīs lietas izlemšanai, ir noteikts:

“*BGB* [Civilkodeksa] 823. pants. Pienākums atlīdzināt kaitējumu

(1) Ikvienam, kurš ar nodomu vai neuzmanības dēļ prettiesiski aizskar citas personas dzīvību, fizisko neaizskaramību, veselību, brīvību, īpašumu vai citas tiesības, ir pienākums šai personai atlīdzināt tā rezultātā nodarīto kaitējumu.

(2) Tāds pats pienākums ir ikvienam, kas pārkāpj likumu, kura mērķis ir citas personas aizsardzība. Ja no attiecīgā likuma satura izriet, ka tā pārkāpums ir iespējams arī tad, kad neviens par to nav vainojams, šāds kaitējums ir atlīdzināms vienīgi tad, ja kāds par to ir vainojams. [..]

Civilkodeksa 826. pants. Ar nodomu nodarīts kaitējums no rīcības, kas pretēja labiem tikumiem

Ikvienam, kurš, rīkojoties pretēji labiem tikumiem, citai personai ar nodomu nodara kaitējumu, ir pienākums atlīdzināt šai personai nodarīto kaitējumu.” [neoficiāls tulkojums]

C. Prejudiciālo jautājumu nozīmīgums

No tiesas provizoriska vērtējuma izriet, ka strīdīgā transportlīdzekļa “termālā loga” gadījumā runa ir par neatļautu pārveidošanas ierīci Regulas (EK) Nr. 715/2007 5. panta 2. punkta otrā teikuma a) apakšpunkta – kopsakarā ar tās 3. panta 10. punktu – izpratnē. Šādas pārveidošanas ierīces izmantošana izraisa jautājumu, vai no Savienības tiesību normām – līdz ar aizsargājošu iedarbību vai tieši – izriet, ka transportlīdzekļa pircējam tiesības celt civiltiesisku prasību ir arī tad, ja transportlīdzekļa ražotājs Savienības tiesību normas ir pārkāpis tikai neuzmanības dēļ. No atbildes uz šo jautājumu ir atkarīgs tas, vai izskatāmā prasība var tikt apmierināta, jo atbildība par kaitējumu no rīcības ar nodomu, kas pretēja labiem tikumiem – Civilkodeksa 826. panta izpratnē – drīzāk netiks konstatēta. Eiropas Savienības Tiesa par šādu jautājumu vēl nav spriedusi. Runa nav arī par *acte clair*.

1. Par pirmo prejudiciālo jautājumu

Pirmā jautājuma mērķis ir noskaidrot, vai Savienības tiesību normu mērķis un nolūks ir aizsargāt arī transportlīdzekļa, kas aprīkots ar pārveidošanas ierīci,

individuāla pircēja tiesības. Šādā gadījumā Vācijas tiesības, proti, Civilkodeksa 823. panta 2. punkts, principā piešķir tiesības prasīt kaitējuma atlīdzināšanu.

Atbildētājas saistības no neatļautas darbības varētu izrietēt no Civilkodeksa 823. panta 2. punkta kopsakarā ar Direktīvas 2007/46/EK 18. panta 1. punktu, 26. panta 1. punktu un 46. pantu un Regulas (EK) Nr. 715/2007 4., 5. un 13. pantu. Proti, ar priekšnosacījumu, ka šīs normas – skatot atsevišķi vai kopā – var uzskatīt par “aizsargājošām tiesību normām”.

Attiecībā uz aizsargājošas tiesību normas priekšnosacījumiem *Bundesgerichtshof* [Federālā augstākā tiesa] savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu “krūšu implantu lietā” ir norādījusi [..]:

“Saskaņā ar *Bundesgerichtshof* pastāvīgo judikatūru tiesību norma ir uzskatāma par aizsargājošu tiesību normu Civilkodeksa 823. panta 2. punkta izpratnē, ja tā nolūka un satura ziņā ir vērsta arī uz to, lai indivīdus vai atsevišķas personu kategorijas aizsargātu pret konkrētu, ar likumu aizsargātu interešu apdraudējumu. Šajā ziņā būtiska ir nevis attiecīgās tiesību normas iedarbība, bet gan tās saturs un nolūks, kā arī tas, vai likumdevējs, pieņemot attiecīgo tiesību normu, ir vēlējis, kaut vai tikai pakārtoti, indivīdiem vai noteiktām personu kategorijām paredzēt tādu tiesību aizsardzību, kāda tiek pieprasīta saistībā ar apgalvoto pārkāpumu. Ir pietiekami, ja tiesību norma paredz arī indivīda attiecīgo interešu aizsardzību, lai gan primāri tā aizsargā vispārējās intereses. No otras puses, aizsargājošo tiesību normu piemērošanas jomu nevar pārmērīgi paplašināt. Tādēļ nav pietiekami, ka individuālā aizsardzība objektīvi var tikt sasniegta attiecīgās normas ievērošanas rezultātā kā tās tiešā iedarbība; drīzāk individuālajai aizsardzībai ir jābūt ietvertai jau tiesību normas funkcijās. Turklāt individuālu tiesību prasīt atlīdzināt kaitējumu paredzēšanai ir jābūt lietderīgai un iederīgai atbildības tiesību kopsistēmā, bez tam, visaptveroši izvērtējot šo normu ietverošā regulējuma kopkontekstu, ir jāpārbauda, vai likumdevējam varēja būt nodoms aizsargāto interešu pārkāpumu piesaistīt tā izdarītāja saistībām no neatļautas darbības un pienākumam atlīdzināt kaitējumu, ieskaitot visus pierādīšanas atvieglojumus par labu cietušajam.” [neoficiāls tulkojums]

Tādēļ šajā kontekstā rodas jautājums, vai Eiropas Savienības tiesību normām kopumā, bet primāri Direktīvas 2007/46/EK 18. panta 1. punktam, 26. panta 1. punktam un Regulas (EK) Nr. 715/2007 5. panta 2. punktam, līdztekus vispārējo interešu aizsardzībai ir jāaizsargā arī individuāls pircējs, proti, lai viņš neiegādātos Savienības tiesību normām neatbilstošu mehānisko transportlīdzekli un it īpaši tādu, kas aprīkots ar neatļautu pārveidošanas ierīci Regulas (EK) Nr. 715/2007 5. panta 2. punkta izpratnē.

2. Par otro prejudiciālo jautājumu

Turklāt rodas jautājums, vai no Savienības tiesību normām – neatkarīgi no tiesību normas kā aizsargājošas tiesību normas būtības – tieši izriet transportlīdzekļa

pircēja tiesības prasīt kaitējuma atlīdzināšanu. Par to varētu liecināt efektivitātes princips kopsakarā ar Savienības pamattiesībām un dabas inherentajām tiesībām.

a) Savienības tiesībās nostiprinātais **efektivitātes princips** paredz, ka nedrīkst kavēt vai pārmērīgi apgrūtināt Savienības tiesību normu mērķu sasniegšanu.

Savienības tiesībās transportlīdzekļu reģistrācijas un emisijas [rādītāju] jomā izvirzītie mērķi un nolūki praksē iedarbīgi kļūst vienīgi tad, ja par izdarītajiem pārkāpumiem tiek noteiktas sankcijas un ja tiek novērsti turpmāki pārkāpumi (skat. arī Direktīvas 2007/46/EK 46. pantu). Lai sasniegtu ceļu satiksmes drošības, veselības un vides aizsardzības, enerģijas efektīvas izmantošanas, iedarbīgas aizsardzības pret neatļautu izmantošanu un patērētāju tiesību aizsardzības augsta līmeņa mērķus, ir vajadzīgas efektīvas sankcijas, kurām ir preventīva iedarbība. Valstu tiesām tas ir jāņem vērā (skat. Tiesas spriedumu, 2013. gada 3. oktobris, C-32/12, ECLI:EU:C:2013:637).

Tomēr šķiet, ka Vācijā abi šie aspekti – sankciju noteikšana un preventīvā iedarbība – tiek apšaubīti. Tiek apgalvots, ka Vācija nenodrošina pietiekamas sankcijas. Vācijas tiesībās neesot paredzētas sankciju normas, kas atbilstu Savienības tiesību prasībām. Trūkstot uzņēmumu krimināltiesiskās atbildības.

Līdz ar to saskaņā ar efektivitātes principu varētu būt nepieciešams šīs situācijas līdzsvarošanai noteikt sankcijas par ikvienu neuzmanības dēļ vai ar nodomu notikušu rīcību, par ko vainojams transportlīdzekļa ražotājs, saistībā ar pārveidošanas ierīci, paredzot, ka pircējs pret ražotāju var izvirzīt no neatļautas darbības izrietošus prasījumus atlīdzināt kaitējumu.

b) Līdzīgi kā efektivitātes princips arī **Savienības pamattiesības** varētu pamatot patiesi Eiropas tiesības prasīt kaitējuma atlīdzināšanu.

Izskatāmajā lietā ir piemērojama Pamattiesību harta – kā *living instrument* –, t.i., tā ir saistoša un nosaka pienākumus gan Eiropas Savienībai, gan tās dalībvalstīm (Hartas 51. panta 1. punkts). Proti, Savienības tiesību – šajā lietā tās ir tiesību normas transportlīdzekļu reģistrācijas jomā – piemērojamība nozīmē [un nosaka] arī Hartā garantēto pamattiesību piemērošanu (Tiesas spriedums, 2013. gada 26. februāris, C-617/10, ECLI:EU:C:2013:105, 21. punkts).

Pēc būtības primāri nozīmīgas – kā “ekoloģiskās cilvēktiesības” – ir tiesības uz dzīvību (Hartas 2. panta 1. punkts) un tiesības uz fiziskās un garīgās neaizskaramības ievērošanu (Hartas 3. panta 1. punkts). Šīm fundamentālajām tiesībām, ņemot vērā to ciešo saistību ar Hartas 1. pantā minēto cilvēka cieņu, ir tieša iedarbība uz trešām personām jeb horizontāla iedarbība [...]. Tādējādi tās pretendē uz saistošu iedarbību civiltiesiskā strīdā starp privātpersonām (skat. Tiesas spriedumu, 2018. gada 17. aprīlis, C-414/16, ECLI:EU:C:2018:257, 76. un nākamie punkti). Tas primāri attiecas uz valstij līdzīgiem, tirgū dominējošiem tiesību subjektiem. Šo uzskaitījumu papildina Hartas 35. pantā minētie veselības aizsardzības principi, Hartas 37. pantā minētie vides aizsardzības principi un

Hartas 38. pantā minētie patērētāju tiesību aizsardzības principi, kuri ietver optimizācijas prasības.

Visas šīs pamattiesības un principi paredz arī plašus aizsardzības pienākumus (skat. arī *Gerechthof Den Haag* [Hāgas apelācijas tiesa], spriedums, 2018. gada 9. oktobris, 200178.245/01 – “Urgenda”). Visbeidzot un galvenokārt runa ir par Eiropas Savienības pamattiesību iedarbīgumu un to efektīvu īstenošanu. Saskaņā ar Hartas 51. panta 1. punkta otro teikumu Savienība un dalībvalstis veicina Hartā nostiprināto tiesību un principu piemērošanu. Šā tieši formulētā veicināšanas pienākuma mērķis ir visaptveroša pamattiesību īstenošana un pamattiesību aizsardzības optimizēšana.

c) Arī **dabas inherentās tiesības** var palielināt tiesību aizsardzību ar “dīzeļdzinēju emisijas skandālu” saistītajās lietās [..]. Slāpekļa oksīdi ir ļoti bīstami videi (skat. arī Tiesas spriedumu, 2021. gada 3. jūnijs, C-635/18, ECLI:EU:C:2021:437, kā arī ģenerālvokāta M. Bobeka [*M. Bobek*] secinājumus, 2021. gada 10. jūnijs, C-177/19, ECLI:EU:C:2021:476). Īpaši videi bīstamu slāpekļa oksīdu emisijas rezultātā, kas notiek lielākā apjomā nekā pieļaujams, tiek aizskartas dabas tiesības, piemēram, tās tiesības uz neaizskaramību, pēc analogijas piemērojot Hartas 3. pantu.

Šādas dabas tiesības var tikt atvasinātas gan no Hartas, gan no Eiropas Savienības līgumiem, piemēram, piemērojot tos pēc analogijas. Hartā bieži lietotais atvērtais jēdziens “persona” ietver arī dabu un atsevišķas ekosistēmas [..]. Būtu pretrunīgi, ja tiesībsubjektība tiktu piešķirta mākslīgajam intelektam, kā iecerēts Eiropas mērogā, bet tā netiktu piešķirta ekosistēmām.

Ekoloģisko izaicinājumu svarīguma un steidzamības dēļ ir nepieciešams atzīt dabas īpašās tiesības, interpretējot un piemērojot spēkā esošās tiesību normas. Eiropas Savienības tiesības tam ir atvērtas [..].

Katrā ziņā eksistē fundamentālas pretrunas vērtību sistēmā: daudzu gadsimtu gaitā kapitāla un īpašuma intereses ir tikušas juridiski kodificētas un aizsargātas [..], šobrīd tās ir kriptovalūtas, savukārt ekoloģiskās intereses tradicionāli netiek ievērotas. Dabai un videi piemītošā vērtība un to vērtīgums cilvēkam – *conditio sine qua non* visu cilvēktiesību īstenošanai – joprojām netiek ņemtas vērā.

Dabas tiesību atzīšana atbilstu visā pasaulē vērojamai tendencei [..].

Kritērijus nosaka konstitūcijas un tiesas dienvidu puslodē, piemēram, Ekvadorā un Kolumbijā. Tā, piemēram, Kolumbijas Konstitucionālā tiesa ir atzinusi tiesībsubjektību Atrato upei un Kolumbijas teritorijā esošajam Amazones apgabalam. Daudzās citās tiesību sistēmās ir vērojama līdzīga attīstība. Tā tas ir Jaunzēlandē un pašlaik Šveicē un Zviedrijā (skat. arī Šveices Federālās tiesas spriedumu attiecībā uz primātu pamattiesībām, 2020. gada 16. septembris, 1C_105/2019).

Turklāt Eiropas Savienības tiesību sistēma ir atvērta starptautiskai ietekmei. Dinamiskās atvērtības klauzula Hartas 53. pantā pieļauj ņemt vērā iepriekš izklāstīto tiesību attīstību visā pasaulē [..].

Nevis pret, bet gan par dabas tiesību atzīšanu liecina arī Hartā ietvertās cilvēka cieņas garantijas. Proti, no Hartas 1. pantā nostiprinātās cilvēka cieņas un preambulā deklarētās atbildības pret visu sabiedrību un nākamajām paaudzēm izriet prasība, atzīstot dabas tiesības, dot iespēju arī nākamajām paaudzēm cienīgi dzīvot brīvu un patstāvīgu dzīvi.

Tas dod iespēju ne tikai nodrošināt brīvību daudzām paaudzēm pagātnes, tagadnes un nākotnes perspektīvā, bet kalpo arī Hartā nostiprinātajai vienlīdzības idejai. Tas atbilst solidaritātes principam, kurš caurvij visu Hartu. No Savienības pamattiesībām – no tiesībām uz dzīvi līdz tiesībām uz īpašumu – un to aizsargājošās iedarbības izriet pienākums atzīt dabas tiesības.

Bez tam tiek norādīts uz līdzīgiem lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu saistībā ar “dīzelzinēju emisijas skandālu”, piemēram, *Landgericht Ravensburg* [Rāvensburgas apgabaltiesas] lūgumu [..].

[..] [valsts tiesību normās paredzētās tiesības iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu]

Šaubas par Vācijas tieslietu sistēmas neatkarību, kas izteiktas iepriekšējā, ar 2020. gada 15. jūniju datētajā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu (lieta C-276/20), tiek uzturētas spēkā.

[..]